

İŞ KAZASI OLMAMASI İÇİN ÖNLEM ALMAK ÖDEMEKTEN UCUZDUR

“İş sağlığı ve güvenliğine yatırım yapmak, çalışanların sağlığını, güvenliğini sağlamanın ve şirket kârının maksimum düzeyde kalmasının yegane hedefidir.”

“Önlem almak ödemekten ucuz” prensibi, iş sağlığı ve güvenliği kapsamında kritik bir gerçekliği ifade eder: İş kazalarını önlemeye yönelik yapılan harcamalar, kazaların meydana gelmesi halinde oluşacak maliyetlerden genellikle daha düşüktür. Bu, işletmelerin hem ekonomik kaynaklarını koruması hem de çalışanların sağlığını güvence altına alması açısından büyük önem taşır.

1. İş kazası meydana geldiğinde oluşan maliyetler,

Çalışanın yaralanması iş yerini hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkileyebilir. Doğrudan maliyetler, ön maliyetlerdir. Dolaylı maliyetler, bir işletmenin kârını etkileyen tüm uzun vadeli maliyetlerdir ve bazen doğrudan maliyetlerden 20 kat daha fazla olabilir. İş kazalarının maliyetleri doğrudan ve dolaylı şekilde kendini gösterir.

A. Doğrudan Maliyetler; yaralanan veya hayatını kaybeden çalışanların ailesine yapılan ödemeler, hastane, rehabilitasyon ve ilaç masrafları, arızalanan veya zarar gören ekipmanların tamiri ya da değiştirilmesi ile açılan dava, ceza ve sigorta prim artışlarından oluşur.

B. Dolaylı Maliyetler ise, kazadan etkilenen makineler ve süreçlerde duraksama nedeniyle üretim kaybı, yaralanan çalışanın yerine yeni bir çalışan alınması ve eğitimi için kaybedilen süre, kaza nedeniyle kamuoyunda ve çalışanlar arasında oluşabilecek olumsuz algıdan dolayı itibar kaybı ve nihayet çalışanın motivasyonu ve güven duygusunda düşüş nedeniyle verim kaybı.

Kaza maliyeti literatüründe, basit bir kaza sonucunda meydana gelen toplam dolaylı maliyetler, doğrudan maliyetlerin 4-10 katı kadar olduğu bilinmektedir.

2. Önlem Alma Maliyetleri

Kazaları önleyici önlemleri almak, proaktif bir yaklaşımla hem kazalar azaltılır hem de finansal kayıpların önüne geçilir. Bu önlemler şunlar olabilir;

A. Eğitim ve farkındalık çalışmaları; çalışanlara verilen iş güvenliği eğitimleri genellikle düşük maliyetlidir. Bu eğitim sayesinde, iş güvenliği bilinci artırılarak kazalar önlenir.

B. Kişisel koruyucu ekipman ve teknolojik yatırımlar; baret, gözlük, iş ayakkabısı gibi ekipmanlar düşük maliyetle büyük kazaların önüne geçilebilir. Keza, hareketli parçaları bulanan komplike makinelerde “makine koruyucuları”nın uygun hale getirilmesi ve yerinden çıkartılmaması ile kazalar önlenir.

C. Risk değerlendirme ve denetimler; periyodik yapılan denetimler yapılarak, küçük kusurların büyük kazalara dönüşmesi önenebilir. Ayrıca, İş sağlığı ve güvenliği uzmanları, iş yerinde risk değerlendirmeleri yaparak çalışma ortamlarını güvenli hale getirir.

D. Acil Durum Planları; yangın, deprem veya diğer acil durumlara karşı tatbikatlar ve güvenlik prosedürleri hazırlanması düşük maliyetlidir. Bu bakımdan, kazaları önlemede kritik önem taşır.

Özetle, iş sağlığı ve güvenliğinde “önlem almak, ödemekten ucuzdur” prensibi, proaktif yaklaşımların, olası iş kazaları ve meslek hastalıklarının maliyetine kıyasla daha düşük bir ekonomik ve sosyal maliyet oluşturduğunu ifade eder.

Örnek:

Buhar Kazanları, kızgın yağ kazanları, yakıt tankları, depolama tankları ve kalorifer kazanları üretimi yapan ve bir tesiste çalışanların başını tavan vinçlerinden düşecek veya çarpacak parçalardan korumak için baret kullanma zorunluluğu getirilmiştir. Bu ekipman, çalışan başına en ucuz 500 TL. en pahalı 800 TL’lık bir maliyet oluşturabilir.

Ancak, baret kullanılmadığı için bir çalışan başından ciddi bir darbe aldığı anda;

Hastaneye gidiş-geliş süresi	: 2 saat
Hastanede tedavi gördüğü süre	: 1 saat
Hastanede kontrolden geçen süre	: 1 saat
Hastaneden alınan istirahat süresi	: 80 saat
Sürelerin toplamı (a)	: 84 saat
Ortalama işçi saat ücreti (giydirilmiş) (b)	: 265 TL.
Toplam süre: (a) x (b)	:22.260 TL.
Tedavi için hastanede muayene, kafa derisine dikiş (sütür), ve verilen ilaçlar	10.000 TL.

TOPLAM DOĞRUDAN MALİYET 32.260 TL dir.

Bu olayda dolaylı maliyetinin hesaplanması güç olmakla birlikte;

Kazadan dolayı işin duraksama nedeniyle üretim kaybı tahminen 37.750 TL., yaralanan çalışanın yerine o işte çalışan başka bir çalışana yaptırılması için ödenen fazla mesai ücreti tahminen 3.950 TL., ve kaza nedeniyle o bölümde çalışan diğer çalışanlar arasında oluşabilecek olumsuz algıdan dolayı iş gücünde verim kaybı tahmini 52.000 TL. toplam **DOLAYLI MALİYETİ** ise 93.700 TL. dir. Dolayısıyla, meydana gelen kazanın toplam maliyeti 93.700 TL. olacaktır.

Bu kazanın parasal maliyeti, baret gibi basit bir önlemin ki maliyeti en fazla 800 TL., iken bareti olmadığı için 93.700 TL. olmuştur. Başka bir anlatımla, önlem almanın maliyeti, kaza olduktan sonra yapılacak ödemelere göre çok daha ekonomik bir çözüm olduğunu açıkça göstermektedir.

Bu durumda, proaktif önlemler almak kazadan doğacak maliyetlerin yalnızca binde 8’ine mal olur. Ayrıca itibar, çalışan güveni ve yasal sorunların önüne geçilmesi gibi ek faydalar da sağlanır.

3. Önlem Almanın Uzun Vadeli Kazançları

Önlem almanın uzun vadeli etkileri ise; güvenli bir çalışma ortamında üretim sürekliliği sağlanması nedeniyle işletmede verimlilik artışı sağlanır. Yasal uyumluluk sağlanarak cezaların ve hukuki sorunlarının önüne geçilir. Ayrıca çalışanların memnuniyeti, güvenli bir iş yerinde çalıştıkları için o işletmede çalışanların bağlılığını artırır.

Sonuç

Günümüzde çalışanların sağlığı ve güvenliğine ilişkin ekonomisine olan ilgi nispeten yenidir ve ulusal düzeyde maliyet tahminleri yalnızca gelişmiş ülkelerde son 50 yılda ortaya çıkmıştır. Aslında, güvenli ve sağlıklı çalışma hakkı ulusal ve uluslararası yasal mevzuat konusu olarak kabul edilmiştir. Örneğin, 23 ülkeden oluşan Avrupa Birliği'nin çerçeve direktifi (89/391/EEC), daha güvenli (tamamen güvenli olmasa da) çalışma koşullarına sahip olma hakkını diğer hususların önüne koymuş gibi görünmektedir. Bu bakımdan, her sanayileşmiş ülkenin ulusal yasaları vardır ve iş gücünün sağlığını ve güvenliğini korumayı zorunlu kılan uluslararası sözleşmelere taraf ülkeler uymaktadır. Ülkemiz Anayasa'sında da "çalışanın sağlığı ve güvenliğini sağlamak sosyal devletin görevidir" denilmiştir. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı Anayasa'nın 17 maddesiyle "yaşama hakkı" güvence altına alınmış, bu yasal güvencenin yaşama geçirilmesinde, çalışanların sağlığının ve güvenliğinin korunması için 2012 yılından itibaren 6331 sayılı yasa ile koruyucu bir takım hükümler getirilmiştir.

Ülkemizde ve gelişmekte olan ülkelerde iş kazaları sonucu yaralanmalar ve ölümlerin mali etkileri genellikle işverenlerimiz göz ardı etmektedirler. Oysa, iş yerlerinde iş sağlığı ve güvenliği standartlarını iyileştirmeye yönelik eylemler yalnızca işverenlere değil, aynı zamanda çalışanlara ve toplumun tamamına büyük potansiyel kazanımlar sağlamaktadır. Ancak işletmeler, iş kazalarını önleyecek önlemlerin maliyetinin kaza olduktan sonra ödeyecekleri maliyetten çok daha düşük olduğunu bilselerdi, tereddütsüz kaza maliyetlerini ölçmekle ilgili her türlü gayreti gösterirlerdi. Nitekim, bundan yarım asır önce 1973 yılında İngiltere Endüstri Konfederasyonu'nun (CBI), İş Sağlığı ve güvenliği konusunda yaptığı konferansın Robens Komisyonu'nda yaptığı bir açıklamada; "Şirket bazında, iş kazaları ve meslek hastalıklarının doğurduğu maliyetleri derhal ve basit bir şekilde ölçebilecek bir formülü geliştirebilmiş olması halinde iş kazalarının ve bunun sonucunda meydana gelen yaralanmaların, sakatlanmaların ve ölümlerin azaltılmasında çok önemli bir katkı olacağı" belirtilmiştir [5]. Bu nedenle, yaptırımı sahip bir birim olan İngiltere İş Sağlığı ve Güvenliği Kurumu HSE (Health & Safety Executive) yıllarca iş sağlığı ve güvenliği ile kârlılık arasında bir bağlantı olduğunu savunmuştur. Bu gün, özellikle İngiltere'de bu görüşü savunan endüstri kuruluşlarındaki yöneticilerin sayıları gittikçe artmaktadır.

Bir işletme için kısa vadeli maliyet tasarrufu gibi görünen "önlem almama" durumu, kazalar meydana geldiğinde çok daha büyük kayıplara yol açar. Oysa önceden alınacak düşük maliyetli önlemler, hem ekonomik fayda hem de iş yeri güvenliğini sağlar. Bu prensibi göz önünde bulundurarak, kazaları önleme amacıyla sürekli iyileştirme ve planlama yapmak işletmelerin en akılcı yoludur.

Hiçbir işveren işi kazasını istemez, iş kazalarının maliyeti astronomik olabilir ve bir şirketin mali koşulları bir takım olumsuzluklara neden olabilir. Bu nedenle etkili kaza önleme ve eğitim prosedürlerinin uygulanması çok önemlidir.

Özellikle, inşaat ve diğer yüksek endüstrilerde, sağlık ve güvenlik yalnızca işverenler için değil, tedarikçiler için de önemlidir. İhale listelerine girmek isteniyorsa, iyi bir sağlık ve güvenlik yönetiminin sağlanması gerekir. Tüm bu faydalar sadece zararı önlemek için değil aynı zamanda işverenlerin kârı için de iyi olacaktır.

OKTAY TAN (MSc)

İş Sağlığı Bilim Uzmanı

Çalışma Bakanlığı emekli İş Sağlığı Gn. Md. V.,
Yıldız Tek. Ün. ve İstanbul Gedik Ün. Öğr. Gör.,
MESKA Vakfı 3. Dönem Bşk.

Kaynaklar

1. Oktay Tan, Yüksek Lisans Tezi İş Kazası Oluşmadan Alınacak Önlemlerin Maliyeti İle İş Kazası Oluştuktan Sonraki Harcama Maliyetlerinin Analizi Ve Karşılaştırılması
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/91421-34562.pdf>
2. Cemil Akcay, İnşaat Sektöründe İş Kazaları Ve İş Güvenliği Maliyetlerinin İncelenmesi
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1533369>
3. Oktay Tan, Şantiyelerde oluşan iş kazalarının işverene maliyeti ve hesaplama yöntemleri
www.oktaytan.net>isverenemaliyeti pdf
4. Oktay Tan, İnşaat Şantiyelerinde Meydana Gelen Her Bir Yaralanma İle Sonuçlanan İş Kazasının Veya İşe Bağlı Hastalığın Maliyeti Oluşumunu Müteakip Hemen Bilinebilir mi?
www.oktaytan.net>kazalarınmaliyeti pdf
5. R.C. Browne, <https://www.jstor.org/stable/27722789>